

УДК 339

Полякова Ю. В.,

polyakova0909@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8073-6186,

Researcher ID: F-8293-2019,

д.е.н., доц., професор кафедри міжнародних економічних відносин, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Шайда О. Є.,

shaydaoks@ukr.net, ORCID ID: 0000-0003-1666-0436,

Researcher ID: F-9712-2019,

к.е.н., доц., доцент кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів

Мирунова М. І.,

myronowa@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1438-4394,

Researcher ID: AFT-3556-2022,

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. *Експорт країни виступає ключовим чинником формування ВВП, зростання сукупного попиту та показників соціально-економічного розвитку. Якщо країна є провідним світовим експортером, то це свідчить про її рівень конкурентоспроможності, стабільність економічної ситуації. Експортна діяльність відображає рівень забезпеченості необхідними ресурсами та спроможність ефективно їх використовувати. Стаття присвячена аналізу впливу зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експорту, на економічний розвиток України. Розглянуто особливості розвитку міжнародної торгівлі. Проведено аналіз товарного експорту та імпорту України. Наголошено на залежності експортних вітчизняних поставок від динаміки світових цін на основні товарні експортні групи. Розроблені економічні моделі залежності ВВП України від показників експорту та імпорту промислових товарних груп. Побудовано кореляційну матрицю залежності зайнятості, середньої заробітної плати по Україні, рівня безробіття та чисельності безробітного населення від товарного експорту. Досліджено залежність зовнішньої торгівлі України від тенденцій розвитку міжнародних ринків, що враховує цінову чутливість окремих товарних груп, наприкладі залежності вітчизняного експорту залізної руди від рівня світової ціни на залізну руду. Наголошено, що сировинна або ресурсна спрямованість вітчизняного експорту в перспективі може виступати одним із ризиків для економічного зростання країни. Дослідження впливу загального товарного експорту з України на окремі показники соціально-економічного розвитку країни демонструє, що отримані абсолютні значення коефіцієнтів кореляції для зайнятості, середньої заробітної плати та рівня безробіття показують лише помірний прямий взаємозв'язок між експортом та відповідними показниками. Це пояснюється сировинною орієнтацією експорту, яка не передбачає потреби створення значної кількості робочих місць на противагу виробництву продукції з високим рівнем доданої вартості.*

Ключові слова: міжнародна торгівля, експорт, імпорт, світові ціни, економічний розвиток.

Poliakova Yu. V.,

polyakova0909@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8073-6186,

Researcher ID: F-8293-2019,

Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of International Economic Relations, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Shayda O. Y.,

shaydaoks@ukr.net, ORCID ID: 0000-0003-1666-0436,

Researcher ID: F-9712-2019

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Environmental Examination of Goods, Lviv Polytechnic National University, Lviv

Myronova M. I.,

myronowa@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1438-4394,

Researcher ID: AFT-3556-2022

Ph.D., Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

ECONOMIC DEVELOPMENT AND FOREIGN TRADE OF UKRAINE

Abstract. *The country's exports are a key factor in the formation of GDP, the growth of aggregate demand and indicators of socio-economic development. If the country is the world's leading exporter, this indicates its level of competitiveness and stability of the economic situation. Export activity reflects the level of provision of necessary resources and the ability to use them effectively. The article is devoted to the analysis of foreign economic activity impact, in particular exports, on the economic development of Ukraine. The features of international trade development are considered. The analysis of commodity exports and imports of Ukraine is carried out. The dependence of domestic export supplies on the world prices dynamics for the main export commodity groups is emphasized. Econometric models of the dependence of Ukraine's GDP on industrial commodity groups exports and imports are developed. The correlation matrix of employment dependence, average wages in Ukraine, unemployment rate and the number of unemployed population on commodity exports is built. The dependence of Ukraine's foreign trade on the trends in the international markets development, which takes into account the price sensitivity of individual commodity groups, on the example of the dependence of iron ore domestic exports on the world prices level for iron ore, is investigated. It is emphasized that the raw material or resource orientation of domestic exports in the future may be one of the risks for the economic growth of the country. The study of the impact of general commodity exports from Ukraine on individual indicators of the country's socio-economic development demonstrates that the obtained absolute values of the correlation coefficients for employment, average wages and the unemployment rate show only a moderate direct relationship between exports and the corresponding indicators. This is explained by the raw material orientation of exports, which does not require the creation of a significant number of jobs, as opposed to the production of products with a high level of added value.*

Key words: international trade, exports, imports, world prices, economic development.

JEL Classification: F10

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-14>

Постановка проблеми. Сьогодні висока динамічність міжнародної торгівлі обумовлена наявністю значних темпів розвитку окремих країн та активним застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, поглибленням спеціалізації і кооперування виробничих процесів у міжнародному середовищі, усуненням різноманітних обмежень у міжнародній торгівлі. На теперішній час уряди багатьох країн світу реалізують політику просування експорту, щоб підтримати або стабілізувати економічне зростання економічних систем своїх країн.

Аналіз наукової літератури доводить: у світовій економіці виділяють окремі базові тенденції, що визначають розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, серед них конвергенція, циклічна взаємозалежність, нерівномірність у розподілі доходів, розбіжність у темпах економічного зростання, водночас формуються нові тенденції, які варті уваги, зокрема зростання ролі експорту як чинника економічного зростання національної економіки [1].

Загалом експорт країни виступає ключовим чинником формування ВВП, зростання сукупного попиту та показників соціально-економічного розвитку. Якщо країна є провідним світовим експортером, то це свідчить про її рівень конкурентоспроможності, стабільність економічної ситуації. Експортна діяльність відображає рівень забезпеченості

необхідними ресурсами та спроможність ефективно їх використовувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню впливу експорту на економічний розвиток країн у різних умовах присвячені праці провідних іноземних та вітчизняних вчених. Так, І. Платонова зазначає, що зростання експорту напряму визначає можливості використовувати економію від масштабів виробництва для фірм-експортерів, а також збільшувати продуктивність існуючих чинників виробництва [2, с. 37]. Водночас О. Ярмач та А. Черняєва стверджують, що суттєвими факторами, які впливають на міжнародну торгівлю в умовах глобалізації, є науково-технічна революція та науково-технічний прогрес. Автори визначили наступні ключові тенденції: ідеї, знання та інформаційні ресурси виступають предметом процесів купівлі та продажу; розвиток інформаційних і мережевих технологій стимулює виникнення нового виду валют; мережа Інтернет сприяє трансформації відносин між виробником, продавцем і споживачем; збільшується рівень інтегрування економік різних країн [3, с. 36-37]. Своєю чергою, Н. Скрипник запевняє, що розвиток міжнародної торгівлі відбувається під дією певних причин та чинників, які походять від поглиблення міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації виробництва, глобалізації процесів економічної інтеграції країн

світу, зростаючої ролі послуг. Також міжнародна торгівля в умовах глобалізаційних процесів стає каталізатором розвитку й інших форм міжнародних економічних відносин, оскільки вона тісно пов'язана з іншими сферами відтворювального процесу [4]. На нашу думку, беручи до уваги вищевикладене, актуальними для нашої країни стають питання вивчення ролі зовнішньоекономічної діяльності та експорту, зокрема для економічного розвитку України.

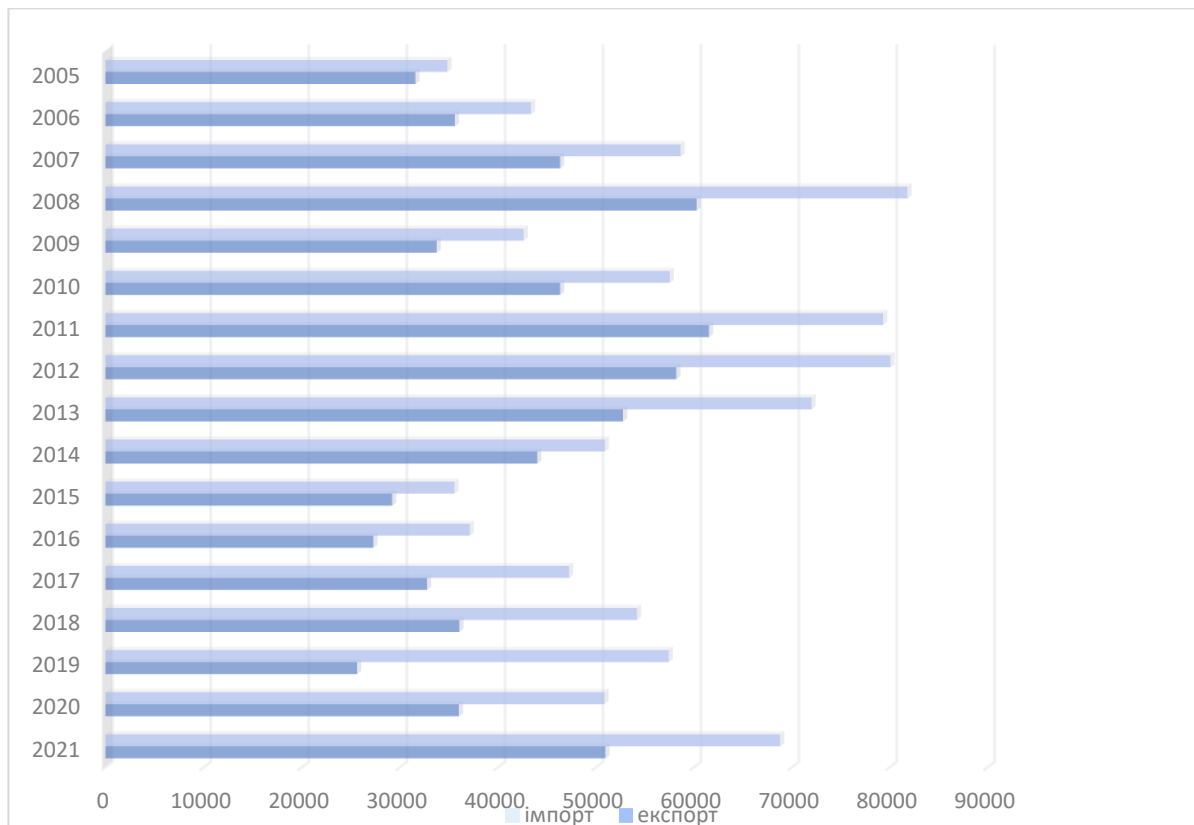
Постановка завдання. Метою статті є виявлення впливу зовнішньоекономічної діяльності на економічний розвиток України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Товарний експорт та імпорт України протягом 18-річного періоду загалом характеризується циклічним характером: спадні тенденції 2009-2019 рр., 2014-2017 рр., 2020 року змінюються у подальшому на зростаючі, чому є обґрунтовані пояснення, пов'язані з економічною кризою 2008-2009 рр., анексією Криму та військовими діями на Донбасі, які розпочалися у 2014 р., пандемією COVID-19. Загальні тенденції зовнішньої торгівлі України показують, що сальдо торговельного товарного балансу залишається негативним з 2005 року; у експорті домінує сировинна продукція (залізна руда, зернові, насіння і плоди олійних культур), а у імпорті – енергоносії, транспортні засоби, сільськогосподарська та комп'ютерна техніка. Такі особливості сьогодні вже розглядаються не лише у контексті співвідношення продукції з низькою або високою доданою вартістю, а у світлі товарів із різноспрямованим потенціалом, тобто країна продає на світовому ринку товари зі спадним

потенціалом (чим більшим буде ставати обсяг видобутку, тим дорожчою буде собівартість подальших процесів виготовлення), водночас вона купує на міжнародному ринку товари із зростаючим потенціалом (після розробки нових моделей товарів собівартість їх виробництва знижується).

Зростання обсягів зовнішньої торгівлі у 2021 році порівняно з попереднім роком становило 36,7%, або на 37,9 млрд дол. США, водночас по експорту зростання 38,4%, по імпорту – 35,1%. Зростання вартісних обсягів зовнішньої торгівлі є більшим, ніж зростання фізичних обсягів (на 2,5%). В основі таких результатів лежить зростання цін на сировину після розпочатого відновлення світової економіки та необхідність задоволення попиту на біржові товари. Експорт товарів у 2021 році також зріс порівняно з попереднім періодом на 18,9 млрд дол. США. Експорт товарів збільшувався по усіх товарних групах, але найбільше зріс експорт металів та виробів з них, мінеральних продуктів. Проте, коли зростання експорту по більшості секторів відбувалося завдяки нарощуванню фізичних обсягів, то зростання експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції мало місце на тлі скорочення їх фізичних обсягів (на 6,6%) [5]. Такі показники, безумовно, свідчать про залежність експортних вітчизняних поставок від динаміки світових цін на основні товарні експортні групи.

Експорт промислових товарів з України (експорт без урахування I “Живі тварини; продукти тваринного походження” та II “Продукти рослинного походження” товарних груп) склав 75,2 %.

Рис. 1. Товарний експорт та імпорт України (промислові товарні групи з III до XXI) у 2004-2021 рр.

Окремі економічні показники розвитку України у 2005-2021 рр.

Роки	ВВП, млн дол. США	Експорт промислових товарних груп, млн дол. США	Імпорт промислових товарних груп, млн дол. США
2005	86142	31597	34866
2006	107753	35620	43380
2007	142719	46351	58649
2008	179992	60291	81820
2009	117228	33762	42633
2010	136419	46346	57552
2011	163160	61552	79340
2012	175781	58211	80081
2013	183310	52773	72033
2014	131805	44024	50915
2015	90615	29223	35571
2016	93270	27307	37134
2017	112154	32786	47268
2018	130832	36081	54201
2019	153781	35656	57438
2020	155582	36030	50876
2021	200058	50968	68828

Джерело: [6]

Пряма залежність вітчизняної економіки від активності експорту промислових товарних груп може бути підтверджена шляхом застосування інструментарію кореляційно-регресійного аналізу. У дослідженні нами була побудована економетрична модель залежності ВВП України від показника експорту (промислові товарні групи з III до XXI). Для розрахунків було використано статистичні дані по Україні за період 2005-2021 рр. (табл. 1).

Лінійна регресійна модель відображає залежність ВВП України від надходжень від експорту промислових товарних груп:

$$Y = 30352 + 2,5670 X, \quad (1)$$

де Y – ВВП, X – надходження від експорту промислових товарних груп.

Інтенсивність зв'язку між змінними, включеними в модель регресії, вимірюється коефіцієнтом кореляції, значення якого 0,83, що вказує на наявність між змінними тісного прямого зв'язку. Коефіцієнт детермінації показує, що майже 70% залежної змінної пояснюється впливом незалежної змінної. Перевірка достовірності регресійної моделі та коефіцієнта кореляції на основі критерію Фішера дає підстави зробити висновок про адекватність моделі, оскільки спостережуване значення F -статистики 32,54 є більшим від табличного при рівні 0,05.

На основі розрахунків, проведених для статистичних даних України, можемо стверджувати, що зростання надходжень від експорту промислових товарних груп на 1 млн дол. США безпосередньо призводитиме до зростання ВВП на 2,57 млн дол. США.

Загальний імпорт товарів до України за результатами 2021 року порівняно з 2020 роком збільшився на 19,1 млрд дол. США, переважно таке зростання відбувалося через збільшення витрат на закупівлю паливно-енергетичних матеріалів, машин, устаткування та транспорту, продукції хімічної промисловості. Фізичні обсяги імпорту також зростали (на 12,6%).

Аналогічне дослідження нами було проведено для виявлення залежності ВВП України від імпорту промислових товарних груп. Статистичні дані для побудови панельної регресії наведено у табл. 2. Лінійна регресійна модель відображає залежність ВВП України від надходжень від імпорту промислових товарних груп:

$$Y = 25995 + 2,0142 X, \quad (2)$$

де Y – ВВП, X – надходження від імпорту промислових товарних груп.

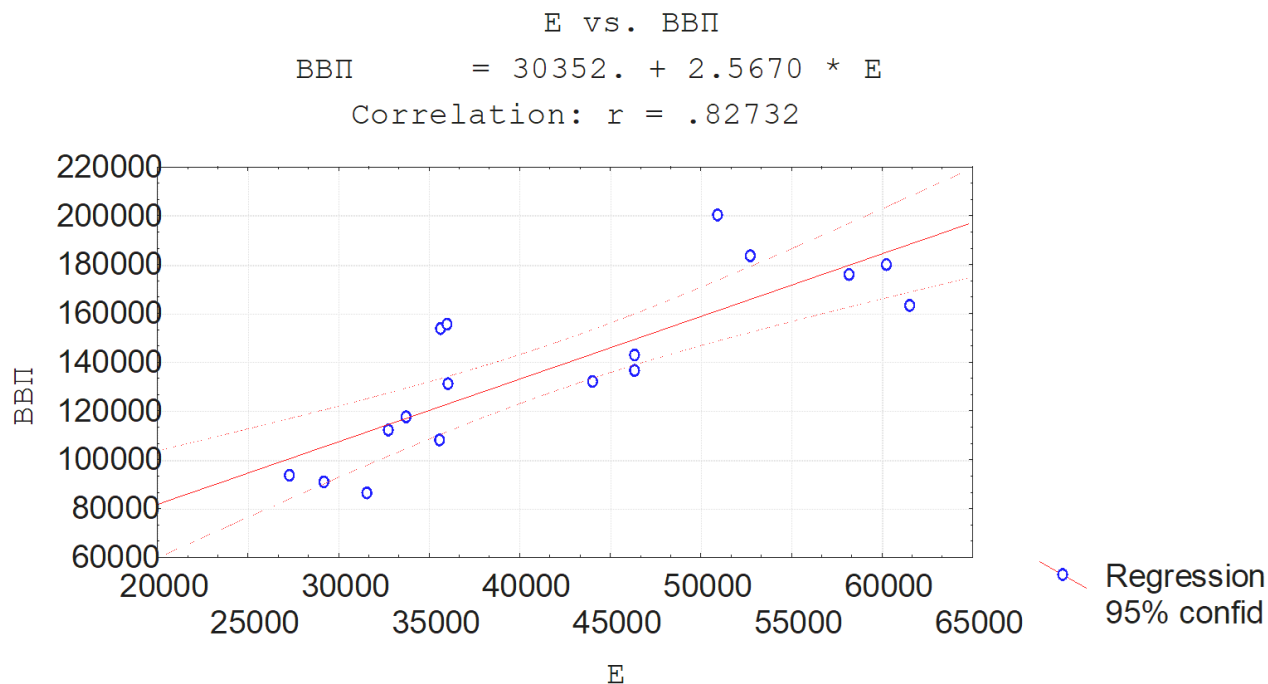

Рис. 2. Залежність ВВП України від надходжень від експорту промислових товарних груп

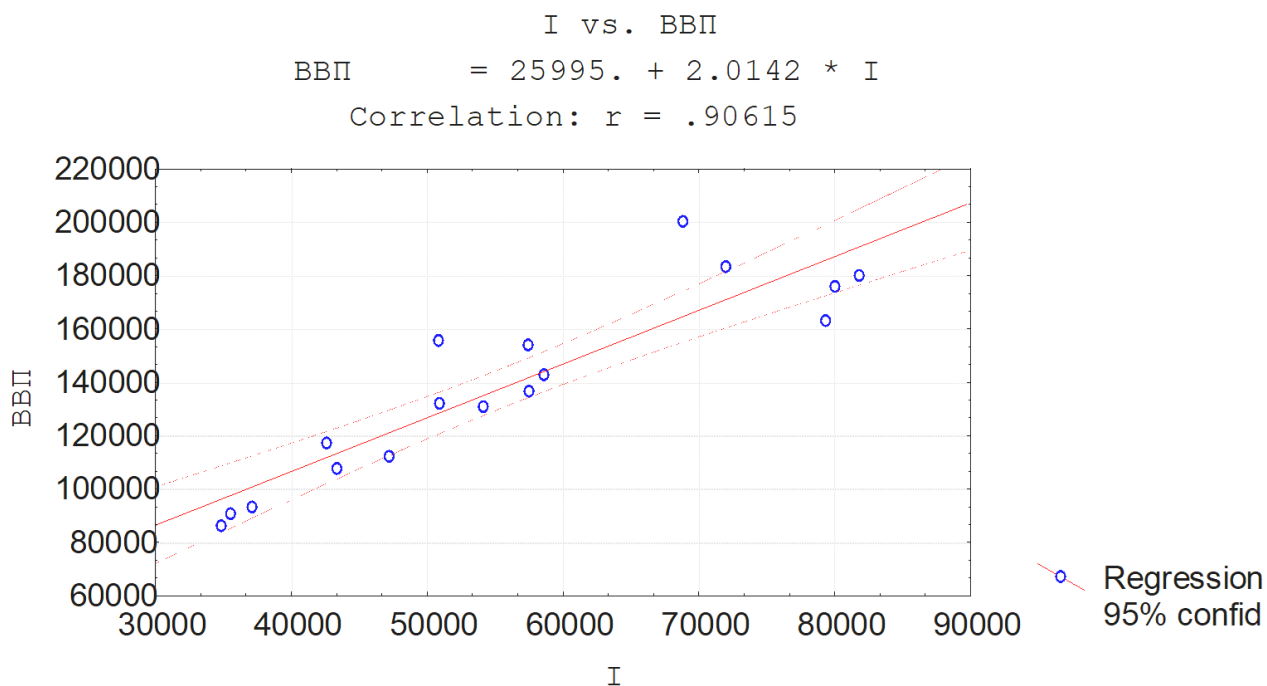

Рис. 3. Залежність ВВП України від надходжень від імпорту промислових товарних груп

Значення коефіцієнта кореляції - 0,91, що вказує на наявність між змінними тісного прямого зв'язку. Коефіцієнт детермінації показує, що 82% залежної змінної пояснюється впливом незалежної змінної. Перевірка достовірності регресійної моделі та коефіцієнта кореляції на основі критерію Фішера дає підстави зробити висновок про адекватність моделі, оскільки спостережуване значення F-статистики 68,85 є більшим від табличного при рівні 0,05.

Отже, робимо висновок, що зростання надходжень від імпорту промислових товарних груп на 1 млн дол. США безпосередньо призводитиме до зростання ВВП на 2,0 млн дол. США.

Аналіз динаміки ВВП використовується як для оцінювання економічного зростання, так і для визначення поточного стану справ у сфері зайнятості та доходів населення. Об'єктивно, що чим кращою є динаміка показника ВВП, тим стрімкіше збільшуються доходи власників факторів виробництва, що відповідно дає їм можливість

вдосконалювати або модернізувати виробничі процеси, підвищувати заробітну плату працівникам і таким чином підвищувати їх мотивацію до праці. Щодо експорту, то зростання його кількісних обсягів спричиняє збільшення витрат на придбання вітчизняної продукції, збільшення обсягу виробленої продукції і зниження рівня безробіття. Навпаки, зменшення обсягів експортних поставок спричиняє негативні процеси, протилежні за своїми наслідками до зазначених вище. Враховуючи, що експортна діяльність значною мірою формує ВВП України, і, відповідно, відіграє важливу роль у створенні можливостей працевлаштування громадян України, доцільно проаналізувати взаємозв'язок між загальним обсягом експорту та такими соціальними показниками, як: зайнятість, середня заробітна плата по Україні, рівень безробіття та чисельність безробітного населення (табл. 2).

Нами було проведено кореляційний аналіз ключових соціальних показників, на які може впливати експорт товарів. У табл. 3 наведено кореляційну матрицю, де відповідні коефіцієнти кореляції демонструють щільність зв'язку між досліджуваними факторами.

Наведені у таблиці абсолютні значення коефіцієнтів кореляції для зайнятості, середньої заробітної плати та рівня безробіття перевищують 0,4, що говорить про помірний прямий взаємозв'язок між експортом та відповідними показниками. Умовно можна стверджувати, що залежність, безумовно, існує, але вона не є щільною,

особливо для показника безробітного населення. Пояснення отриманих результатів розкривається у наступному: в більшості вітчизняний експорт є сировинним, а такий тип експорту не потребує значної кількості робочих місць на противагу виробництву продукції з високим рівнем доданої вартості, яка, своєю чергою, вже передбачає створення і використання нових технологій, формування технологічних виробничих ланцюгів, створення робочих місць і залучення висококваліфікованої праці.

Сировинна або ресурсна спрямованість експорту в перспективі може виступати одним із ризиків для економічного зростання. Так, виділяють низку прямих і непрямих чинників, що визначають взаємозв'язок ресурсної залежності та низького рівня розвитку економіки. По-перше, природні ресурси надають широкі можливості з отримання високої ренти, що призводить до неефективних державних витрат і високих доходів еліт ("ефект ненажерливості", який знижує дохід на душу населення). По-друге, природні ресурси негативно впливають на якість інститутів, що теж обумовлює нижчий рівень доходу на душу населення. По-третє, підвищення реального обмінного курсу і наявність нересурсних секторів обґрунтовують стимули посилення запровадження обмежень у торгівлі, неефективний розподіл ресурсів між галузями, в результаті також виникає низький рівень доходів на душу населення [2].

Таблиця 2

Загальний обсяг експорту товарів з України та окремі соціально-економічні показники

Роки	Загальний експорт, тис. дол. США	Зайнятість, тис. осіб	Середня заробітна плата по Україні, дол. США	Рівень безробіття, %	Безробітне населення
2009	39702883	18365	239,5	9,6	1956,6
2010	51430522	18436,5	289,3	8,8	1784,2
2011	68394196	18516,2	340,7	8,6	1731,7
2012	68809811	18736,9	375,3	8,1	1656,6
2013	63312022	18901,8	393,8	7,7	1576,4
2014	53901689	17188,1	213,8	9,7	1847,1
2015	38127150	15742	173,4	9,5	1654
2016	36361711	15626,1	221,5	9,7	1677,5
2017	43264736	15495,9	275,3	9,9	1697,3
2018	47334987	15718,6	332,3	9,1	1577,6
2019	50054606	15894,9	430,5	8,6	1486,9
2020	49191825	15244,5	437,6	9,9	1673,3
2021	68072329	14957,3	506,4	10,3	1709,5

Джерело: [6]

Таблиця 3

Кореляційна матриця залежності зайнятості, середньої заробітної плати по Україні, рівня безробіття та чисельності безробітного населення від товарного експорту

Показники	Зайнятість, тис. осіб	Середня заробітна плата по Україні, дол. США	Рівень безробіття, %	Безробітне населення
Експорт товарів з України, тис. дол. США	0,42	0,66	-0,46	-0,14

Залежність зовнішньої торгівлі України від тенденцій розвитку міжнародних ринків також розкривається у цінній чутливості окремих товарних груп. Видається доцільним дослідити залежність вітчизняного експорту залізної руди від рівня світових цін на дану продукцію. З цією метою було використано апарат кореляційно-регресійного аналізу. Нами було проаналізовано квартальні дані обсягів експорту залізної руди (2601 за УКТЗЕД) з України та квартальні значення світової ціни на залізну руду за період 1 кв. 2018 р. – 3 кв. 2021 р. (табл. 4).

Лінійна регресійна модель відображає залежність вітчизняного експорту залізної руди від світової ціни на залізну руду:

$$Y = -206,1 + 12,103 X, \quad (3)$$

де Y – експорт залізної руди з України,
 X – світова ціна на залізну руду.

Інтенсивність зв'язку між змінними, включеними в модель регресії, вимірюється коефіцієнтом кореляції, значення якого - 0,97, що вказує на наявність між змінними тісного прямого зв'язку. Коефіцієнт детермінації показує, що 94 % залежної змінної пояснюється впливом незалежної змінної. Перевірка достовірності регресійної моделі та коефіцієнта кореляції на основі критерію Фішера дає підстави зробити висновок про адекватність моделі, оскільки спостережуване значення F-статистики 216,47 є більшим від табличного при рівні 0,05. Незалежна змінна, включена в модель, є статистично значима (значення t-статистики -2,189).

Таблиця 4

Дані для побудови регресійної моделі

Період	Експорт залізної руди, млн дол. США	Світова ціна залізної руди, дол. США за т
2018, 1 кв.	700,84	74,92
2018, 2 кв.	675,24	66,61
2018, 3 кв.	726,25	67,96
2018, 4 кв.	766,95	71,07
2019, 1 кв.	755,17	83,29
2019, 2 кв.	958,23	101,94
2019, 3 кв.	1061,86	101,79
2019, 4 кв.	624,31	87,49
2020, 1 кв.	881,75	90,50
2020, 2 кв.	981,31	92,81
2020, 3 кв.	1046,87	117,03
2020, 4 кв.	1329,44	131,95
2021, 1 кв.	1720,06	165,27
2021, 2 кв.	2193,17	198,97
2021, 3 кв.	2032,96	163,38

Джерело: [7; 8]

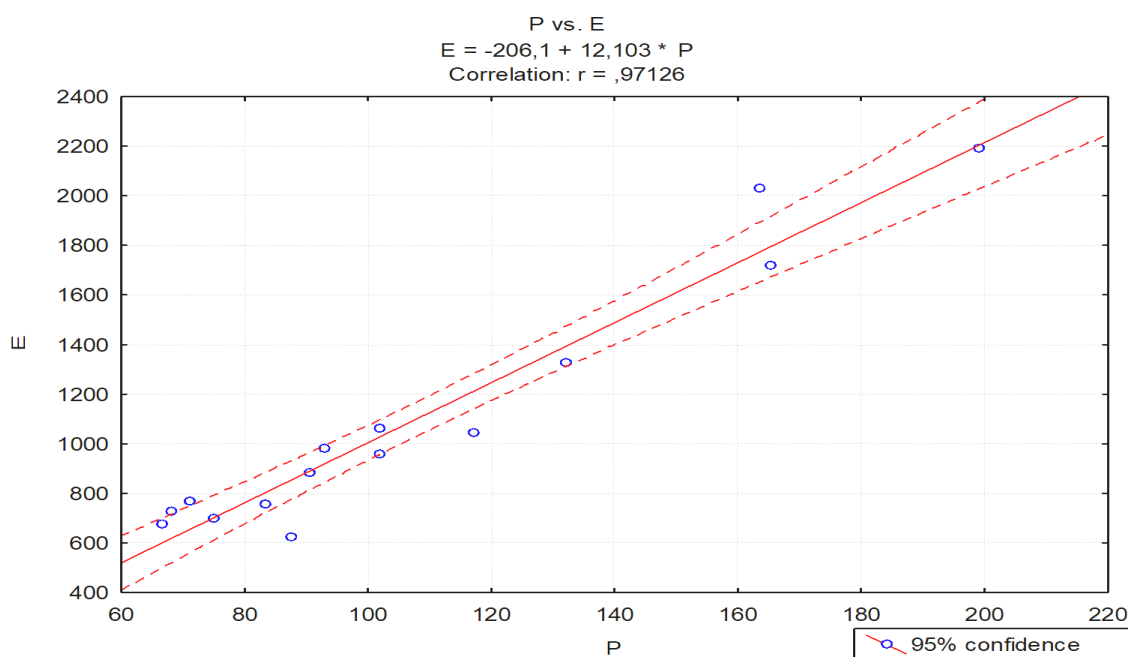

Рис. 4. Залежність експорту залізної руди з України від світової ціни на залізну руду

Статистика Дарбіна-Уотсона зафіксувала розрахункове значення $DW=1,54$, яке порівнювалося з критичними статистичними значеннями для $\alpha = 0,05$, $p = 1$ і $n = 11$; $d_1 = 0,63$ і $d_2 = 1,01$. Отже, прийнятною є гіпотеза про відсутність автокореляції залишків. Таким чином, можемо стверджувати, що зростання світової ціни на залізну руду на 1 дол. США безпосередньо призводитиме до зростання вітчизняного експорту залізної руди на 12,103 млн дол. США.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, у 2021 році сфера міжнародної торгівлі демонструвала високі обсяги зростання, приріст торгівлі стосовно багатьох видів продукції обґрунтовано збільшенням цін. Товарний експорт та імпорт України протягом останнього періоду має циклічний характер, водночас сальдо торговельного товарного балансу упродовж тривалого періоду залишається негативним. У товарній структурі експорту України найбільша частка припадає на недорогочінні метали та вироби з них, продукти рослинного походження, мінеральні продукти, жири та олії тваринного або рослинного походження.

Експорт промислових товарів сягнув у 2021 році 75,2% загального обсягу. Результати економічного дослідження доводять, що зростання надходжень від експорту промислових товарних груп на 1 млн дол. США безпосередньо призводитиме до зростання ВВП на 2,57 млн дол. США. Також вітчизняний експорт має високу цінову залежність від кон'юнктури світових товарних ринків.

Дослідження впливу загального товарного експорту з України на окремі показники соціально-економічного розвитку країни демонструє, що отримані абсолютні значення коефіцієнтів кореляції для зайнятості, середньої заробітної плати та рівня безробіття показують лише помірний прямий взаємозв'язок між експортом та відповідними показниками. Це пояснюється сировинною орієнтацією експорту, яка не передбачає потреби створення значної кількості робочих місць на противагу виробництву продукції з високим рівнем доданої вартості. Також сировинну спрямованість вітчизняного експорту слід розглядати як вагомий ризик для економічного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмін С. В., Глуха Г. Я. Роль експорту як фактора економічного зростання в умовах глобалізації. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=2726&i=0>.

2. Платонова І. О. Експорт як чинник економічного зростання України в умовах міжнародної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 24. Ч. 3. С. 37-41.

3. Ярмак О. В., Черняєва А. О. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі та глобалізації. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 35-38.

4. Скрипник Н. Є., Люлінцев Д. В. Вплив глобальних процесів на формування динаміки та розвиток міжнародної торгівлі. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 6 (23). С. 3-8.

5. Ус І. В. Тенденції зовнішньої торгівлі товарами України за підсумками 2021 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-tovaramy-ukrayiny-za>.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Офіційний сайт Федерального резервного банку Сент-Луїса. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/PIORECRUSDM>.

8. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade>.

REFERENCES

1. Kuz'minov, S. V. and Hlukha, H. Ya. Rol' eksportu yak faktora ekonomichnoho zrostannia v umovakh hlobalizatsii, available at: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=2726&i=0>.

2. Platonova, I. O. (2019), Eksport yak chynnyk ekonomichnoho zrostannia Ukrainy v umovakh mizhnarodnoi intehratsii, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, Vyp. 24. Ch. 3, s. 37-41.

3. Yarmak, O. V. and Cherniaieva, A. O. (2020), Suchasni tendentsii rozvytku mizhnarodnoi torhivli ta hlobalizatsii, *Infrastruktura rynku*, vyp. 43, s. 35-38.

4. Skrypnyk, N. Ye. and Liulintsev, D. V. (2019), Vplyv hlobal'nykh protsesiv na formuvannia dynamiky ta rozvytok mizhnarodnoi torhivli, *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vyp. 6 (23), s. 3-8.

5. Us, I. V. Tendentsii zovnishn'oi torhivli tovaramy Ukrainy za pidsumkamy 2021 roku, available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-tovaramy-ukrayiny-za>.

6. Ofitsijnyj sayt Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Ofitsijnyj sayt Federal'noho rezervnoho banku Sent-Luisa, available at: <https://fred.stlouisfed.org/series/PIORECRUSDM>.

8. Ofitsijnyj sayt Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy, available at: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade>.

Стаття надійшла до редакції 23 листопада 2022 року